

A KEMECSEI HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY LAPJA

Kemecsei Helytörténeti Kronika

2022. XVIII. évfolyam 4. szám

MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE

A Megyei Értéktár konferenciája Kemecsén

Adalékok Kemece történetéhez

Kellenek olyan példaképek, akiket követni lehet

A Megyei Értéktár kemecsei konferenciáján Répásy Mihály honvédtábornok volt a főszereplő

Fotó: Gazdag Mihály

Adalékok Kecsemé történetéhez

Gróf Lónyay Menyhért – az érték mértéke A Széchenyi terveit megvalósító Lónyayak

A gróf Lónyay Menyhért születésének 200. évfordulója tiszteletére szervezett **Lónyay-Emlékév**, a **Magyar Északkeleti Vasút** – a Nyíregyháza – Ungvár vasútvonal – 150, a **Lónyay-főcsatorna névadó ünnepségének** 140 éves évfordulója szervesen összekapcsolódott.

A hazáját felvirágoztatni szándékozó kiváló közéleti személyiség, gróf Lónyay Menyhért szándéka tettekké nemesedett. Életúttal igazolt, történelmi tetté vált.

A Rétköz és megyénk is hálával említi nevét. Helytörténeti források, elemzések, kiadványok, konferenciák soraiból emelünk ki néhányat, tisztelegve életútja előtt.

Krasznay Péter, a kemecsei járás főszolgabírója naplójában így ír:

„Végre 1872. évi szeptember 27-én ünnepélyesen megnyitották a vasúti közlekedést Kisvárdáig. Az Ivánka Imre vezérigazgatóval megjelent küldöttséghez Nyíregyházáról is sokan csatlakoztak. Kemecsen Vitéz Mihály református lelkész oly szép beszéddel fogadta a küldöttséget, hogy Ivánka kijelentette, ilyet még soha nem hallott.”

E naptól kezdve Kemecsen reggel 9 órakor és délután 6 órakor találkozott a két irányból jövő vonat. 1885-től pedig már naponta két vonat indult Nyíregyházáról Ungvárra és vissza.

A vasút megépítése Kemecset az akkori Nagyhalász, Beszterec, Rád, Vasmegyer és Nyírtura szállítási és kereskedelmi központjává tette.

A hazai kőolaj-feldolgozó iparalapítás

A hazai kőolaj-feldolgozó iparalapítás feltételei a századforduló időszakában a szükséglet növekedése mellett az állami támogatások, hitelek, adókedvezmények és a külföldi eredetű kőolajipari termékek magas vámtételei miatt kedvezőek voltak, a kisebb tőkeerővel rendelkező vállalkozókat finomítók létesítésére ösztönözték.

Kezdetben csak Galíciában termeltek ki kőolajat a Monarchia határán belül. A Nyíregyháza-Ungvár vasútvonal mellé ezért települtek kőolaj-feldolgozó üzemek.

Északkelet-Magyarországon 1890-1905 között a Galíciából beszerzett nyersolaj finomítására számos üzem létesült, térségünkben néhányat:

- Einzweig Rachiel Kőolaj-finomító - Munkács
- Ringel és Halpern - Munkács
- Zahler Ignác - Munkács
- Anneis Dávid és Melchior - Csap
- Kisvárdai Petróleumfinomító - Kisvárdá
- Zwibel és Tsa. - Kemecse
- Zwibel és Tsa. - Nyírbogdány
- Debreceni Kőolajipari Rt. - Nyírbakta
- Bodrog-Kisfaludi Petróleumfinomító M.Selzer - Bodrogkeresztúr

A vasút hatásaként a galíciai nyersolaj-mezők feldolgozására Kemecsen két kazánnal működő petróleumfinomítót is építettek a századfordulón.

Fő termék a petróleum és a kocsikenőcs volt, egy vasúti sínpart is bevezettek a gyár területére. A két gyárvezető Ehrenberg Izsák és Zwibel Herman volt.

A Nyírbogdányi finomítót 1904-ben Zwibel vállalkozó alapította. Többszakos lepárlás után gázolajat és világítópetróleumot állítottak elő, 1910 és 1921 között azonban szünetelt a termelés.

Zwibel és társa 1922-ben eladta Bartha Béla volt erdélyi olajfinomító tulajdonosnak, aki családi részvénytársaságot alapított. A gázolaj és a petróleum mellett már benzint, fűtőolajat és bitument is gyártottak.

Az alapító halála után fia, Bartha László vette át az üzem vezetését, nagymértékű korszerűsítés, területbővítés kora következett.

Az első világháború idején – jóllehet a nyersanyagipart bevonták a hadigazdálkodásba - rendkívüli módon megnehezült a nyersolaj beszerzése, az állam a petróleum és más nyersolajszármazékok árát maximalizálta, jelentős volt az infláció, majd a trianoni államhatárok is súlyos csapást jelentettek.

Következmény: a versenyképesség romlott, a kevésbé tőkeerős üzemek tönkrementek, beszüntették tevékenységüket.

A kemecsei petróleumfinomító sem tudta kielégíteni az állandóan növvő igényeket, ráadásul 1904-ben felépült a Nyírbogdányi Kőolajfinomító, a kemecsei ezáltal megszűnt.

Az I. világháborúban leégett, 1940-ben lebontották. A még felhasználható anyagokat 1940-41-ben a Csapon létesített kőolajtelepbe építették be.

A Magyar Északkeleti Vasút további hatása

A Lónyay Menyhért által szorgalmazott, 1872-1874 között 4 ütemben megépült vasútvonal további területeken is indukált fejlődést. A termények, a galíciai kőolaj, a máramarosi só mellett jelentős volt a fa szállítása.

A vasút mentén, a vasút melletti községekben sorra létesültek faraktárak. Kemecsen Lang Géza 1878-ban alapította a környéket építőanyaggal, tűzifával, deszkával, léccel ellátó faraktárát. A fuvarozás, a gendák szállítása sok-sok embernek adott munkát, halála után fia, Lang Arnold jelentősen növelte a forgalmat. „Vámos út” vezetett Kemecsére, térségünkben iskolák, templomok, kúriák, kastélyok, házak sora emelkedett a századforduló után.

A Lónyay-főcsatorna

Az ármentesítés, a folyószabályozás, a tavak, mocsarak, lápok lecsapolása, a Lónyay-főcsatorna megépítése a Rétköz és megyénk gazdaságát, társadalmi életét is megváltoztatta. A Rétköz és megyénk helytörténeti szakirodalma erről is részletesen beszámol.

1879-1882 között megépült a Lónyay Menyhértről elnevezett főcsatorna. A **140 évvel ezelőtti, 1882. október 30-i** ünnepélyes névadó, keresztelő ünnepség is helytörténeti színfolt. Krasznay Péter főszolgabíró naplójában erről így emlékezett: „*Ez évben oly rohamosan folyt a Nyírvíz-gyűjtő csatorna építése, hogy az késő őszig teljesen elkészült és október hó 30. -án ünnepélyesen meg is nyitattott. Előtte ugyanis a műszaki átvételre kirendelt miniszteri szakértő küldöttség, valamint a Tisza Társulat megbízottjai és a meghívott érdekeltek: én és a megyei főmérnök – mint a megyei küldöttek – a berkeszi határbeli Fekete Agár nevű csárdánál összegyűlvén. Mezey munkavezető mérnök és a többi munkálkodó alkalmazottak korán reggel két terjedelmes csónakon a csendesen folyó csatorna vízén megindultunk lefelé és estére Kemecsére értünk. Megérkezvén Kemecsére, hol az összes személyzet a környékbeli birtokosoknál éjjeli szállásra kiosztván nekem jutott az a szerencse, hogy három gróft, gróf Lónyay Menyhértet és Béla fiát, Gróf Vay Ádámot és Szőgyényi Emil társulati igazgatót vendégeimül tisztelhessem. Reggel hajóra ültünk és délre Kótajba értünk. Ott ahol a csatorna a községet átszeli, annak belső lejtékén ünnepeltünk. Az összes községi lakosság felettünk a hidat és a töltéseket ellepve muzikaszóval fogadott. A csatornát Gonda Balázs berceli evangélikus református lelkész keresztelte meg annak megteremtőjéről gróf Lónyay Menyhértről, Lónyay-csatornának. A jelenlévők örömkialtásai közben a névadó-keresztelést a szertartás szerint a lelkész teljesítette.*”

Lónyay Béla apjával
(1865, MNM TF)

Az ünnepség résztvevői hajóba ültek, és a himnusz éneklése közben tovább eveztek Bujig, ahol Krasznay Péter főszolgabíró átadta hivatalosan a csatornát - annak működését - Jármy Jenő gávai főszolgabírónak.

Nagyhalász emblemikus üzeme, a **kendergyár története** is szorosan kötődik a Lónyay-családhoz.

Az ötlet herceg Odescalchi Zoárd elméjében született meg. A fellendült textilipar megnövekedett alapigényét egyre kevésbé lehetett ellátni háziipari szinten termelt áruval, a gyári előállításához pedig az olcsó kender és az olcsó munkaerő rendelkezésre állt. A herceg felesége, **gróf Lónyay Pálma tuzséri lakos** révén beadott, 1905-ös kérvény után gyorsan felépült az üzem, 1906 áprilisában már megindult a termelés. A gyár történetét több jeles helytörténész, történész feldolgozta, mely történet a későbbi évtizedekben is a **létért való küzdelem történetévé vált**. Épp ezért is példaértékű az alapítók, a későbbi vezetők és dolgozók évszázados küzdelme. **Záró gondolatként** a magas szakmai tartalommal és igényességgel összeállított kiállítás megnyitóján kapcsán illesse **köszöntés és tisztelet** a gróf Lónyay Menyhért emlékét hűen ápolókat: **AZ ŐRZŐKET!** A kiállítás készítőit, rendezőit. A közigazgatási, kulturális, közéleti személyeket, a **VÍZÜGYI** szakembereket.

A vízgyűjtőrendszer valamennyi dolgozóját a szakaszmérnököktől a gátörökig. Gr. Széchenyi jóvendölését megvalósítókat, miszerint: *„idővel a Tisza völgye egy termékeny kies kert leend.”* Lónyay Menyhért naplójából idézve: *„Mert nem elég az, hogy az áradatot zabolázzuk és így a töltések mindenütt meglegyenek; ez csak az alap, melyre építhetünk, ez után következik a mentesített téren fennmaradt mocsárok- és mélységekben összegyűlt hó és eső-vizek lecsapolása és kiszáritása; és végre valódi kertté a Tisza völgye csak akkor leend, ha a jövő nemzedék a szabályozási munkának a rétöntözési munkálattal felteendi koronáját, s eléri azon örvendetes állapotot, miszerint a zablátlan víz – mely nekünk átok volt – a jövő nemzedéknek egészen hatalmába kerülén, áldásává válhassék.”*

Dr. Lácza Magdolna tudományos dolgozatából idézve: *„Lónyay Menyhértben a modern ember archetípusát tisztelhetjük!”*

Forrás: -Cieger András: Lónyay Menyhért 1822-1884.

Tuzsér Községért Közalapítvány, Tuzsér 2022

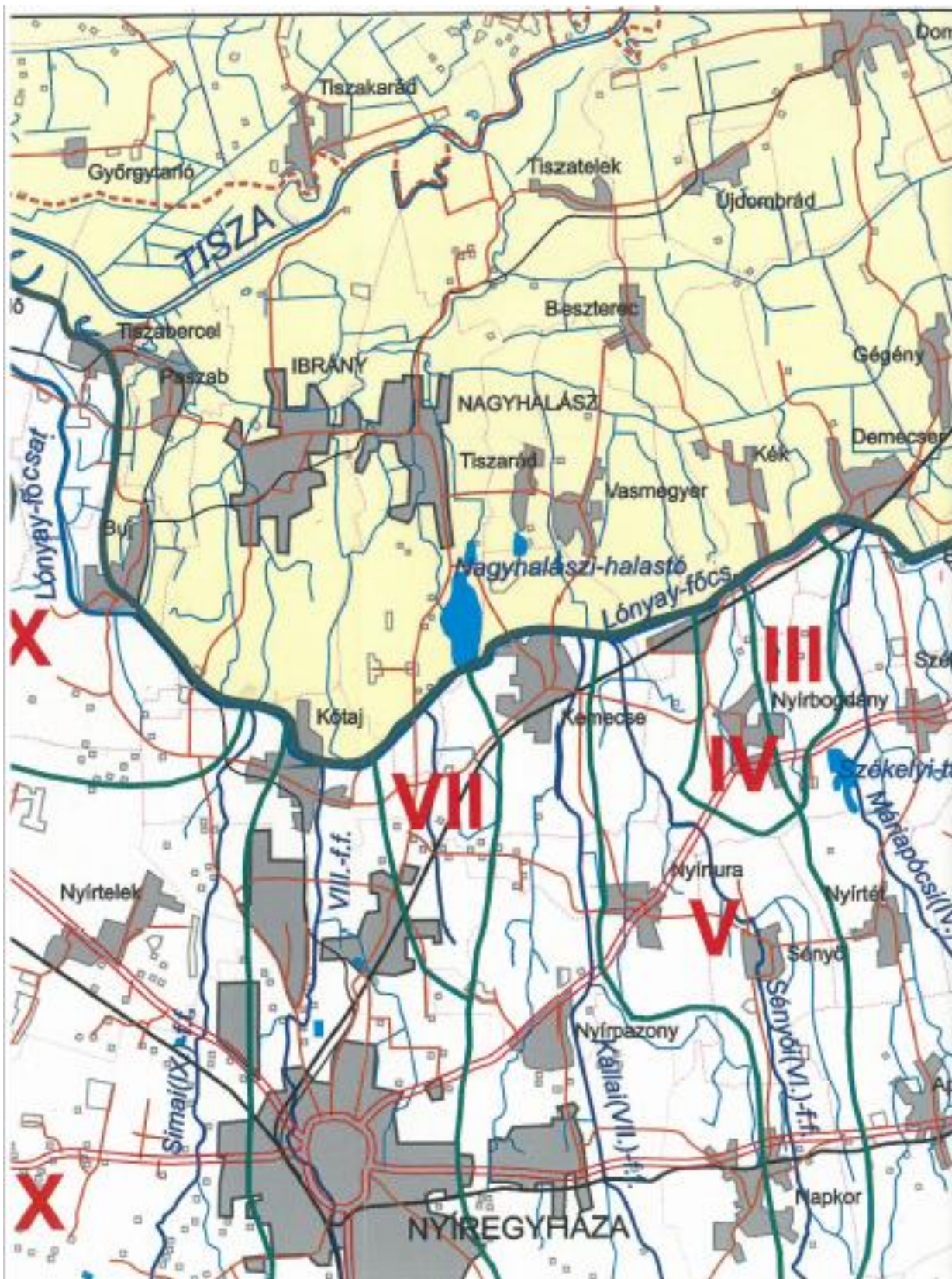
-Dr. Lácza Magdolna professzor emerita, a történelemtudományok kandidátusa

„A Széchenyi terveit megvalósító Lónyayak” tanulmánya

-Krasznay Péter naplójegyzetei 1861-1916, Nyíregyháza 2010.

-Lucza János: Kemece öröksége, Kemece 2017

Az OVF és a VIZITERV által készített „a Lónyay-főcsatorna vízgyűjtőjének területi megoszlása” című áttekintő térképe

Elhunyt dr. ZajácZ Gizella, a debreceni Discimus Iskolák alapítója

Meghalt **dr. ZájácZ Gizella** egyetemi docens, az agrár-felsőoktatás és a Discimus Iskolák meghatározó alakja – közölte a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kara.

A Nyírturához tartozó Libabokorban született, az általános iskolát **Kemecsen** végezte el. Nyíregyházán érettségizett, majd 1966-tól kezdve tanult a Debreceni Agrártudományi Főiskolán. Abban az évfolyamban végzett, amelyik 1970-ben már egyetemi diplomát kapott. Kiváló tanuló volt végig, ezért vörös diplomával ismerték el teljesítményét, és felajánlották számára, hogy benn maradhat a DATE-n oktatni. Így kezdődött pályafutása az Agrárgazdaságtan tanszéken, ahol kereskedelmet tanított. Doktorált, majd Gödöllőn, az akkor kezdődő országos marketing képzésben vett részt, s Debrecenben elkezdte a marketingoktatást.

A rendszerváltást követően ez a tantárgy egyre nagyobb hangsúlyt kapott az agrármérnök-képzésben, ő pedig külön iskolát alapított erre a célra.

Ez lett a nevezetes Discimus, amelyet ő vezetett, s oda a legjobb, legképzettebb debreceni tanárokat hívta meg tanítani. Volt olyan év, amikor ebben az intézetben több mint 700-an kaptak valamilyen diplomát. Diákjai **rajongtak érte**, amit ő meg is szolgált.

Amikor 2010 után az alapítványi iskolák működését korlátozni, ellehetetleníteni kezdték, azt nehezen viselte el. Az egyetemen, mint hallgató nemcsak kitűnő tanuló volt, hanem részt vett az egyetemi színjátszó csoport munkájában, s nem csoda, hogy egyetemi oktatóként a hallgatók többször is „**a 3 legjobb előadó**” közé választották.

Dr. ZájácZ Gizella pályázatok révén igyekezett minél több hallgatót eljuttatni külföldre, hogy nyelvet tanuljon, hogy világot lásson. Nagyon sok határon túli hallgató járt az iskolájába, főként az erdélyi és kárpátaljai diákokra figyelt oda, sorsukat sajátjaként irányította. Neve „Gizi néni”, fogalommá vált, az egykori diákjai gyakran keresték fel, és számoltak be sikereikről.

Derült égből villámcsapásként ért mindenkit a hír, hogy a szeptember 29-ei, orvosi kivizsgálás áttételes daganatot állapított meg nála. Innen már nem volt visszaút. Állapota napról napra, óráról órára rohamosan romlott. Otthonában, szerettei körében érte a halál november 9-én.

Végrendeletének megfelelően búcsúztatását 2022. november 24-én 15 órától tartják a Köztemető 1-es ravatalozójában, polgári szertartás szerint.

A Debreceni Egyetem Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási, valamint Gazdaságtudományi Kara dr. ZájácZ Gizellát saját halottjának tekinti.

Forrás: <https://debreceninap.hu/helyi/2022/11/15/elhunyt-debreceni-discimus-iskolak-alapitoja-dr-zajacz-gizellat-a-debreceni-egyetem-is-gyaszolja/>

Kemecsei nemesi családok címerei

